

Прийняття зазначеного закону позитивно вплине на створення системи гарантій законності в Україні, упорядкує практику реалізації парламентського контролю, збільшить його ефективність.

Ефективність парламентського контролю значною мірою залежить і від чіткого правового регламентування системи і структури органів, діяльність яких є об'єктом парламентського контролю. У контексті Адміністративної реформи, необхідно чітко визначити правове становище органів виконавчої влади. Необхідно якнайшвидше прийняти Закон України "Про Кабінет Міністрів України", відсутність якого має суттєвий негативний вплив на механізм здійснення парламентського контролю за Урядом, виконання останнім контрольних приписів щодо результатів цього контролю та забезпеченням законності у сфері державного управління. Також, актуальною є необхідність прийняття Закону України "Про центральні органи виконавчої влади", у якому, окрім іншого, слід закріпити механізм забезпечення виконання контрольних приписів суб'єктів парламентського контролю посадовими особами органів державної виконавчої влади.

Література

1. Юридическая энциклопедия. — М., 2001. — С. 323.
2. Рішення Конституційного Суду України № від 19. 05. 1999 р.
3. Рішення Конституційного Суду України № 4-рп/2000 від 11. 04. 2000 р.
4. Рішення Конституційного Суду України № 8-рп/2000 від 10. 05. 2000 р.
5. Рішення Конституційного Суду України № 1-11/2002 від 20. 03. 2002 р.

УДК 342.92:347.998.2

Є. Є. Додіна

*канд. юрид. наук, доцент кафедри
адміністративного та фінансового права ОНЮА*

АДМІНІСТРАТИВНІ СУДИ ЯК ВАЖЛИВА ГАРАНТІЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН

Процес демократизації українського суспільства, який починається з проголошення незалежності України, є нелегкою справою побудови суверенної, незалежної соціальної, правової держави.

Визнання в Україні верховенства права, того, що Конституція України [1] має найвищу юридичну силу, закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй, а особливо того, що норми Конституції України є нормами прямої дії, і звертання до суду для захисту прав і свобод людини гарантується безпосередньо на підставі Конституції дало можливість запроваджено адміністративної юстиції як форми спеціалізованого судового захисту прав і свобод громадянина від порушень з боку органів виконавчої влади.

Судовий контроль за сферою виконавчої влади мусять здійснювати адміністративні суди, діяльність яких має регулюватися законом, у зв'язку з чим підготовка Адміністративного процесуального кодексу України значно активізувалась.

Сучасний стан правового регулювання суспільних відносин у сфері судового захисту прав людини і громадянина у сфері виконавчої влади, її посадових і службових осіб визначається наявністю норм Конституції України, Цивільно-процесуального кодексу України [2], Закону України "Про звернення громадян" [3], які встановлюють право громадян на судові оскарження. Ці справи розглядаються у загальному суді.

Однак існуючий Закон України "Про звернення громадян" та норми глави 31-А Цивільно-процесуального кодексу України не є достатніми для адміністративно-правового захисту прав громадян, тому що особливості справ, які впливають із адміністративно-правових відносин, є дуже специфічними. Виходячи з цього необхідно: по-перше, створення нових організаційно-судових форм; по-друге, наявність особливої суддівської кваліфікації у цій сфері, по-третє, створення іншого порядку розгляду цих справ.

Концепція реформи адміністративного права України (проект) пропонує запровадження в Україні адміністративної юстиції як форми судового контролю за виконавчою владою шляхом створення адміністративних судів [4].

Створення адміністративних судів передбачено Законом України "Про Судоустрій України"[5], який визначає правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні.

Згідно з законом судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства.

Відповідно до Конституції України, Закону України “Про судоустрій” — до системи судів загальної юрисдикції належать загальні та спеціалізовані суди окремих судових юрисдикцій. Адміністративні суди належать до складу спеціалізованих судів.

Законом визначаються адміністративні суди декількох рівнів.

Місцевими адміністративними судами є окружні суди, які утворюються в округах відповідно до указу Президента України. Місцеві адміністративні суди розглядають адміністративні справи, пов’язані з правовідносинами які виникають в управлінській сфері (справи адміністративної юрисдикції).

Апеляційними адміністративними судами є апеляційні спеціалізовані суди, що утворюються в апеляційних округах, у складі яких можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ за встановленою спеціалізацією, у межах відповідної спеціальної судової юрисдикції.

Вищий адміністративний суд України є вищим судовим органом судів адміністративної юрисдикції, у складі якого також можуть утворюватись палати для розгляду окремих категорій справ.

Верховний Суд України, який є найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції, буде мати в своєму складі судову палату адміністративних справ.

Згідно з вимогами щодо професійної підготовки суддів адміністративних судів, на посаду судді адміністративного суду може бути рекомендований громадянин України, який має фахову підготовку з питань юрисдикції адміністративних судів, не молодший тридцяти років, проживає в Україні не менше десяти років, володіє державною мовою, має вищу освіту у галузі знань та стаж роботи за спеціальністю не менше п’яти років.

З метою провадження реформи адміністративного права в Україні, виконання вимог Закону України “Про судоустрій України” щодо створення адміністративних судів було розроблено декілька проектів Адміністративно-процесуального кодексу України, останній з яких був зареєстрований за №1331-1 від 10 вересня 2002 р. [6].

Запропонований проект Адміністративного процесуального кодексу України встановлює повноваження і компетенцію адміністративних судів, визначає, що завданням адміністративного судочинства є розгляд справ, які виникають із публічно-правових відносин між громадянами, юридичними особами з одного боку, та органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами організаціями, незалежно від форм власності, об’єднаннями громадян, посадовими чи службовими особами, — з іншого боку.

Згідно із Законом України “Про судоустрій України” судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи. Усім суб’єкта правовідносин гарантується захист їх прав, свобод, законних інтересів незалежним і неупередженим судом. Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи у суді.

Згідно з Конституцією України права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суд рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб, кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної і моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових, службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Відповідно до вимог Конституції України принципами здійснення судочинства в адміністративних судах є: здійснення адміністративного судочинства тільки судом, верховенство права, законність; право на судовий захист; самостійність судів і незалежність суддів; офіційність дослідження та з’ясування обставин справи; рівність учасників судового процесу перед законом і адміністративним судом, гласність, змагальність сторін.

Як ми бачимо, новелою щодо розгляду справ за заявою суб’єкта звернення, який вважає, що адміністративним актом, прийнятим із порушенням підстав, меж повноважень і способів, передбачених Конституцією та законами України, дією або бездіяльністю адміністративного органу, посадовою чи службовою особою порушено його права чи обмежено свободи, на відміну від цивільного судочинства, яке здійснюється зараз у порядку глави 31-А ЦПК України — є вимоги до адміністративного суду під час розгляду справи досліджувати за власною ініціативою важливі для прийняття рішення фактичні дані (докази) та долучати їх до матеріалів справи.

Під час розгляду справи обов’язок доводити обґрунтованість і законність оскаржуваних адміністративних актів, дій або бездіяльності покладається адміністративним судом на відповідні адміністративні органи, посадові чи службові особи, які видали адміністративні акти, вчинили дії або

допустили бездіяльність, адміністративний суд може за власною ініціативою розпорядитися про збір доказів і, заслухавши сторони, взяти до уваги ті, які не були подані ними.

Адміністративний суд розглядає справи не інакше, як за заявами, поданими сторонами судового процесу, і не може виходити за межі вимог, заявлених ними, але він не зобов'язаний додержуватися формулювань, наведених у заявах.

Адміністративний суд може збирати докази за клопотанням учасників судового процесу, якщо вони не мають можливості самостійно їх надати.

Адміністративний суд може збирати докази за власною ініціативою з метою перевірки та уточнення доказів, наданих учасниками судового процесу.

Здійснюючи право громадян на судовий захист, запропонований проект Адміністративного процесуального кодексу України передбачає можливість складати заяву, яка подається до суду безпосередньо суб'єктом звернення, на його прохання працівником канцелярії того ж суду.

Специфіка розгляду справ за правилами адміністративного судочинства, необхідність дійсного і якісного розгляду справ скаргами (заявами) громадян про порушення їх законних прав та інтересів в сфері управлінської діяльності, навантаженість загальних судів тягне за собою необхідність якомога скорішої організації адміністративних судів.

Згідно із Законом України "Про судоустрій України" вони повинні бути створені протягом трьох років. Виключна адміністративна спеціалізація адміністративних судів сприятиме кваліфікованому й фаховому розгляду справ, які виникають із адміністративно-правових відносин і стосуються захисту конституційних прав, свобод громадян у сфері управлінської діяльності.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30.
2. Цивільно-процесуальний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 1963. — № 30. — Ст. 464.
3. Про звернення громадян: Закон України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 31.
4. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Концепція реформи адміністративного права України (проект) // Адміністративне право України: Навчальний посібник. — Одеса: Юридична література, 2001.
5. Про Судоустрій України: Закон України від 7. 02. 2002р. №3018-III // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3.
6. Адміністративний процесуальний Кодекс України (проект) №1331-1. від 10. 09. 2002 р.

УДК 342.92:347.799.6

В. В. Серафімов

канд. юрид. наук,

доцент кафедри морського та митного права ОНЮА

НОРМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПРАВОПОРЯДОК У ТОРГОВЕЛЬНОМУ МОРЕПЛАВСТВІ У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

Глобальний характер використання Світового океану і його ресурсів визначає найважливішу рису відносин, які складаються у зв'язку з цим між державами: вирішення проблем освоєння морських просторів і ресурсів океану може і повинне здійснюється лише в умовах миру і правопорядку та на основі широкого міжнародного співробітництва.

Прагнення України до розвитку міжнародного співробітництва на морських просторах на основі співробітництва всіх держав знайшло вираження в активній участі України у Женевській конференції по морському праву 1958 року і ратифікації Україною Конвенції ООН по морському праву 1982 року.

Ця Конвенція наділяє держави правом санкціонованого втручання в мореплавання у відкритому морі, таким як, "право на огляд", "право переслідування по "гарячих слідах", й іншими повноваженнями, що, з одного боку гарантує державі можливість здійснення своєї національної юрисдикції в рамках міжнародного права, а з іншого боку — є певними гарантіями забезпечення правопорядку на морях [1].

Процедури і підстава застосування актів санкціонованого втручання в торговельне мореплавання (тобто таких, що застосовуються компетентними органами й особами у випадку протиправної поведінки у сфері торговельного мореплавання) були об'єктом численних досліджень, до яких однак, в основному зверталися лише представники міжнародного і морського права.